

Avdelningen för analys
Sanja Magdalenic
sanja.magdalenic@socialstyrelsen.se

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
a.jam@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över slutbetänkandet Frihet från våld, förtryck och utnyttjande – En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter (SOU 2025:28)

Ert diarienummer: A2025/00432

Socialstyrelsen har beretts möjligheten att lämna yttrande över slutbetänkandet Frihet från våld, förtryck och utnyttjande – En jämställdhetspolitisk strategi mot våld och en stärkt styrning av centrala myndigheter (SOU 2025:28).

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att regeringen bör ta fram en sammanhållen strategi som samlar arbetet för att mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck och utnyttjande i prostitution och människohandel ska upphöra.

Socialstyrelsen ser positivt på att den nationella strategin har särskilt fokus på barn och unga samt att den tar sin utgångspunkt i barnets rättigheter samt principerna om barnets bästa. Det är särskilt viktigt att detta också innebär att barn och unga har rätt att komma till tals och att deras synpunkter beaktas i både utformning och genomförande av insatserna som berör dem.

Socialstyrelsen delar utredningens bild av att regeringens styrning av arbetet med det jämställdhetspolitiska delmålet mot våld behöver samordnas med arbetet med de övriga jämställdhetspolitiska delmålen, andra närliggande nationella strategier och andra berörda politikområden.

Nedan lämnas Socialstyrelsens synpunkter på specifika förslag.

Socialstyrelsens synpunkter på förslagen

8.1 Regeringen bör inrätta ett nationellt samordningscentrum mot våld vid Jämställdhetsmyndigheten

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att inrätta ett nationellt samordningscentrum. Vår bedömning är att ett inrättande av ett nationellt samordningscentrum ökar möjligheterna att samordna arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt

utnyttjande i prostitution och människohandel. Ett samordningscentrum kan även fylla en viktig funktion med att hålla ihop arbetet mot både det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet och det nya sjunde delmålet som regeringen har aviserat att de ämnar införa.

8.2 Samordningscentrumets uppgifter och organisation

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer.

Socialstyrelsen vill lyfta att det just nu är något oklart hur detta samordningscentrum ska förhålla sig till Socialstyrelsens ansvar att på nationell nivå samordna och följa upp inom olika områden som rör våld och anser att detta skulle behöva förtydligas i den fortsatta beredningen. Ett exempel är Socialstyrelsens uppdrag att nationellt samordna, stödja och följa upp arbetet för en stärkt mödrahälsovård, förlossningsvård, hälso- och sjukvård för flickors och kvinnors hälsa och vård för personer som har utsatts för sexuellt våld. Ett annat exempel är Socialstyrelsens uppdrag om nationell samordning och kunskapsutveckling för återfallsförebyggande arbete med våldsutövare.

8.3 Regeringen bör ändra flera centrala myndigheters uppgifter och uppdrag

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag.

8.3.4 Myndigheterna bör gemensamt ta fram en plan för arbetet

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag.

8.4 Ny uppgift för Socialstyrelsen

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag med tillägg.

Socialstyrelsen ser positivt på utredningens förslag att Socialstyrelsen får en instruktionsenlig uppgift om en nationell samordning av kunskapsutveckling av insatser, metoder och arbetsformer för att identifiera, bedöma och ge stöd och behandling till våldutsatta inom socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvarsområde. Förslaget skulle förstärka möjligheterna till ett mer strategiskt och effektivt arbete tillskillnad från tidsbegränsade uppdrag. Ett tillägg i instruktion förutsätter dock, precis som lyfts i utredningen, att Socialstyrelsen får ett ökat förvaltningsanslag.

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning om att innan instruktionsändringen får Socialstyrelsen i uppdrag från regeringen att utforma arbetet så att överlappningar med andra närliggande myndigheter kan undvikas.

När det gäller själva utformningen av den instruktionsenliga uppgiften anser vi att tandvården behöver läggas till så att det framgår att ”myndigheten har

ett särskilt ansvar för att på nationell nivå samordna kunskapsutvecklingen av insatser, metoder och arbetsformer för att identifiera, bedöma och ge stöd och behandling till våldsutsatta inom socialtjänstens, hälso- och sjukvårdens och tandvårdens ansvarsområde”.

Även verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bör läggas till som ett ansvarsområde (tillsammans med socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård). LSS kommer inte ingå i definitionen av socialtjänst i nya socialtjänstlagen som träder i kraft den 1 juli 2025¹.

Socialstyrelsen anser att det med fördel skulle kunna tydliggöras att det är människohandel för sexuella ändamål som avses (se s. 248 i utredningen).

Socialstyrelsen ser vidare fördelar med om även det uppdrag som Socialstyrelsen har gällande nationell samordning av arbetet med att utveckla och utvärdera metoder för att identifiera, bedöma och behandla personer som utövar våld mot närstående lyfts in i instruktionen. Regeringen har återkommande beslutat uppdraget i myndighetens regleringsbrev och det framgår av regleringsbrevet för 2023 att det verkar vara regeringens ambition med uppdraget att det ska vara permanent. Fördelarna med att det framgår av instruktionen är att det ökar förutsättningarna för ett mer strategiskt och långsiktigt arbete. Ett sådant tillägg förutsätter dock ett ökat förvaltningsanslag.

12.1 Nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att det är mer effektivt att styra med en samlad strategi där alla av utredningen utpekade våldsformer styrs i en sammanhållen strategi, med särskild handlingsplan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. En samlad strategi underlättar implementeringen och uppföljning av den. Det skulle även underlätta för yrkesverksamma att nås av ett enhetligt stöd från den nationella nivån, samt att det kan gynna de utsattas tillgång till stöd och skydd.

En gemensam strategi kan även avhjälpa de utmaningar med överlappande uppdrag som olika myndigheter som arbetar inom våldsområdet har brottats med.

Socialstyrelsen instämmer i att en nationell jämställdhetspolitisk strategi mot våld, förtryck och utnyttjande bör innefatta alla och samtidigt särskilt behöver utgå ifrån och rikta fokus på de utmaningar som finns utifrån kön. Detta behöver synas i hur arbetet utformas för att säkerställa att jämställdhetsaspekten inte kommer i skymundan i våldsarbetet.

¹ Se prop. 2024/25:89 s. 187.

En nationell strategi och handlingsplaner på området behöver omfatta de specifika former av hedersrelaterat våld och förtryck som hbtqi-personer kan utsättas för. Socialstyrelsen noterar att utredningen inte lyfter att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck omfattar tvångsäktenskap och omvändelseförsök av homo- och bisexuella flickor och pojkar, kvinnor och män, samt transpersoner.

14. Förslag om förstärkt uppföljning

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag med följande kommentarer.

Socialstyrelsen anser att det är angeläget med indikatorer som fångar upp samhällsutvecklingen både gällande olika våldsformer och utsatthet i olika grupper, samt olika grupperns tillgång till stöd och skydd, till exempel när det kommer till hbtqi-personer, nationella minoriteter och utlandsfödda.

14.3.3 Indikatorerna för det våldsförebyggande arbetet är i stort ändamålsenliga

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att ta bort indikator 14 om andel elever i årskurs 9 som uppger att de skulle använda våld om en annan elev kallade den för något dumt skulle utgå (se s. 540 i utredningen).

Socialstyrelsen anser att det är angeläget att ha kvar både indikator 9 och indikator 14 för att de handlar om olika saker. Indikator 9 handlar om individens attityd, om det är rätt eller fel att använda våld. Indikator 14 handlar om persons våldsbenägenhet under vissa förutsättningar, ifall att man själv är benägen att använda våld. Indikatorerna mäter därför olika saker och är lika relevanta och viktiga.

14.3.5 Uppföljningen av stöd och skydd till våldsutsatta kan utvecklas vidare

Utredningen bedömer att det vore önskvärt med statistik över andel kommuner där socialtjänsten erbjuder en viss insats till våldsutsatta, till exempel stödsamtal [...] (se s. 543 i utredningen).

Socialstyrelsen vill lyfta att sådana indikatorer om biståndsbedömda stödsamtal till våldsutsatta vuxna, och om biståndsbedömda stödsamtal ges till våldsutsatta barn och barn som bevitnat våld, har funnits med i Socialstyrelsens öppna jämförelser tidigare, men togs bort inför ett utvecklingsarbete 2016. Detta för att Socialstyrelsen bedömde att deras resultat låg rätt så högt på nationell nivå (81% när det gäller vuxna, 93% när det gäller barn), och för att kunna prioritera de indikatorer med ett lägre resultat på nationell nivå samt ge plats till att utveckla nya indikatorer.

14.4 Förslag på indikatorer för att följa delmålet och tillhörande strategi

Socialstyrelsen instämmer i att det behövs indikatorer för att följa upp delmålet och dess strategi. Det är viktigt med en bredd av indikatorer som speglar samhällsutveckling i olika former liksom viktigt med uppföljning av strategins alla områden. Samtidigt framstår 80 indikatorer som väldigt omfattande. Trots den inkluderande formuleringen av delmålet omfattas fortfarande inte heller alla grupper.

De redan framtagna indikatorerna har dessutom ett stort fokus på socialtjänstens arbete. Implementering och kunskapstillämpning inom olika delar av hälso- och sjukvården behöver också synliggöras. Även om utredningen betonar att det är viktigt att fortsatt ställa frågan inom mödravården, finns ytterligare vårdområden där upptäckt av våldsutsatta eller våldsutövare skulle kunna förbättras, till exempel inom primärvård, psykiatri, gynekologi, tandvård, akutmottagningar, men även ungdomsmottagningar och elevhälsan.

14.5 Jämställdhetsmyndigheten bör lämna en fördjupad uppföljning vart fjärde år

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag.

14.6 Prevalensstudie

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag.

Beslut om detta yttrande har fattats av ställföreträdande generaldirektören Urban Lindberg. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Natalia Borg och enhetschefen Stina Hovmöller deltagit. Utredaren Sanja Magdalenic har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Urban Lindberg

Sanja Magdalenic